

Postanowienie z 3 lutego 2004 r., [SK 12/02](#)
SKARGA KONSTYTUCYJNA PRZECIWKO UCHYLONEMU PRZEPISOWI

Rodzaj postępowania: skarga konstytucyjna Inicjator: osoba fizyczna	Skład orzekający: 5 sędziów	Zdania odrębne: 0
--	--------------------------------	----------------------

Według ustawy z 15 lutego 1962 r. zrzeczenie się obywatelstwa polskiego wymaga zgody Prezydenta Rzeczypospolitej. Józef B., występujący ze skargą konstytucyjną w niniejszej sprawie, w 2001 r. złożył oświadczenie o zrzeczeniu się obywatelstwa, ale Prezydent odmówił wyrażenia zgody, nie uzasadniając swojego postanowienia. Zainteresowany zaskarżył je do Naczelnego Sądu Administracyjnego. W październiku 2001 r. NSA odrzucił skargę jako niedopuszczalną stwierdzając, że sprawy obywatelstwa nie podlegają jego kognicji.

Następnie Józef B. wystąpił do Trybunału ze skargą konstytucyjną, zarzucając niezgodność art. 1, 16 i 20 ustawy z 11 maja 1995 r. o Naczelnym Sądzie Administracyjnym z konstytucyjnymi gwarancjami prawa do sądu (art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji). Zdaniem skarżącego zakwestionowane przez niego przepisy, regulujące właściwość NSA, stały na przeszkodzie merytorycznemu rozpoznaniu przez Sąd jego skargi na postanowienie Prezydenta, a tym samym uniemożliwiły realizację prawa skarżącego, wywodzonego przezeń z art. 34 ust. 2 Konstytucji, do zrzeczenia się obywatelstwa polskiego.

W trakcie rozpoznawania sprawy przez Trybunał Konstytucyjny, 1 stycznia 2004 r. kwestionowana przez skarżącego ustawa o NSA z 1995 r. utraciła moc obowiązującą. Zastąpiły ją ustawy z 2002 r. wprowadzające reformę sądownictwa administracyjnego.

ROZSTRZYGNIĘCIE

Trybunał, na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 3 ustawy o TK, umorzył postępowanie z uwagi na utratę mocy obowiązującej zaskarżonych przepisów.

GŁÓWNE TEZY UZASADNIENIA

1. Rozwiązanie prawne przyjęte w art. 39 ust. 1 pkt 3 ustawy o TK, traktujące utratę mocy obowiązującej zaskarżonego aktu normatywnego jako przyczynę umorzenia postępowania, odpowiada ogólnym funkcjom i założeniom dotyczącymi kognicji Trybunału Konstytucyjnego w zakresie badania hierarchicznej zgodności aktów normatywnych. Zasadą jest, że kontroli podlegają te akty, które zachowują moc obowiązującą i wyznaczają określonym podmiotom (adresatom tych norm) reguły postępowania.
2. Dopuszczona w art. 39 ust. 3 ustawy o TK możliwość kontroli przepisów prawnych, które utraciły moc obowiązującą, zachodzi wówczas, gdy spełnione są trzy warunki: kontrola

taka jest niezbędna dla ochrony konstytucyjnych praw i wolności; ponad wszelką wątpliwość nowe rozwiązanie prawne nie stwarza instrumentów prawnych zabezpieczających te prawa; nie nastąpiła taka ustrojowa zmiana organów ochrony prawnej (jaka występuje np. w kontekście niniejszej sprawy), która wymaga skorzystania z nowych procedur, czyniąc skorzystanie z poprzednich niemożliwym z racji odmiennego od dotychczasowego określenia zakresu zadań i kompetencji odpowiednich organów. Dla ustawodawcy motywem wiodącym ustanowienia art. 39 ust. 3 ustawy o TK, jako normy stanowiącej wyjątek od reguły wyrażonej w ust. 1 pkt 3 tego samego artykułu, było stworzenie podstawy do wznowienia postępowania na korzyść osób, których prawa i wolności zostały naruszone (por. art. 190 ust. 4 Konstytucji).

3. Uchylenie aktu normatywnego nie zawsze oznacza utratę jego mocy obowiązującej w rozumieniu art. 39 ust. 1 pkt 3 ustawy o TK. Na gruncie tego przepisu należy bowiem rozróżnić zakres czasowy obowiązywania i zakres czasowy zastosowania określonego aktu normatywnego. Unormowanie formalnie uchylone może być nadal przedmiotem kontroli sprawowanej przez Trybunał Konstytucyjny, jeżeli może ono, choćby w ograniczonym zakresie, wywierać w dalszym ciągu skutki prawne w odniesieniu do określonych stanów faktycznych.
4. Z dniem 1 stycznia 2004 r. weszły w życie nowe ustawy z 2002 r. regulujące ustrój sądów administracyjnych i postępowanie przed tymi sądami. Z tą też datą została uchylona kwestionowana przez skarżącego ustawa z 11 maja 1995 r. o Naczelnym Sądzie Administracyjnym. Treść nowych regulacji prawnych w sposób istotny różni się od dotychczas obowiązujących unormowań, stwarzając znaczne szersze gwarancje proceduralne ochrony konstytucyjnych praw i wolności.
5. W niniejszej sprawie nie zachodzi żadna z sytuacji uzasadniających merytoryczne rozpoznanie skargi konstytucyjnej, o których mowa w tezach 2 i 3. Postanowienie Naczelnego Sądu Administracyjnego w sprawie skarżącego nie było orzeczeniem merytorycznym (co do istoty sprawy), korzystającym z przymiotu prawomocności materialnej oraz powagi rzeczy osądzonej. Postanowienie takie nie uniemożliwia powtórnej próby zrzeczenia się obywatelstwa, polskie prawo nie przewiduje bowiem ograniczeń możliwości składania kolejnych wniosków w tej sprawie. W przypadku zaś ponownego niewyrażenia zgody przez Prezydenta RP problem zaskarżenia jego postanowienia do sądu administracyjnego będzie rozpatrywany z uwzględnieniem nowych przepisów, w szczególności art. 1 i 3 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Ewentualne zarzuty dotyczące nowego systemu prawnego mogą uzasadniać wniesienie skargi konstytucyjnej w przyszłości.
6. Wydanie przez Trybunał orzeczenia co do meritum byłoby w niniejszej sprawie nie tylko niedopuszczalne z uwagi na treść art. 39 ust. 1 pkt 3 ustawy o TK w związku z ust. 3 tego samego artykułu, ale również byłoby zbędne w rozumieniu art. 39 ust. 1 pkt 1. Nie tworząc żadnych efektywnych środków ochrony praw i wolności konstytucyjnych i formułując sądy na temat nieobowiązujących już norm prawnych, orzeczenie takie byłoby w gruncie rzeczy bezprzedmiotowe i prawnie irrelevantne zarówno dla skarżącego, jak sądów administracyjnych.

Przepisy Konstytucji i ustawy o TK

Konstytucja

Art. 34 [...] 2. Obywatel polski nie może utracić obywatelstwa polskiego, chyba że sam się go zrzeknie.

Art. 45. 1. Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd.

Art. 77. [...] 2. Ustawa nie może nikomu zamykać drogi sądowej dochodzenia naruszonych wolności lub praw.

Art. 137. Prezydent Rzeczypospolitej nadaje obywatelstwo polskie i wyraża zgodę na zrzeczenie się obywatelstwa polskiego.

Art. 142. 1. Prezydent Rzeczypospolitej wydaje rozporządzenia i zarządzenia na zasadach określonych w art. 92 i art. 93.
2. Prezydent Rzeczypospolitej wydaje postanowienia w zakresie realizacji pozostałych swoich kompetencji.

Art. 190. [...] 4. Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego o niezgodności z Konstytucją, umową międzynarodową lub z ustawą aktu normatywnego, na podstawie którego zostało wydane prawomocne orzeczenie sądowe, ostateczna decyzja administracyjna lub rozstrzygnięcie w innych sprawach, stanowi podstawę do wznowienia postępowania, uchylecia decyzji lub innego rozstrzygnięcia na zasadach i w trybie określonych w przepisach właściwych dla danego postępowania.

Ustawa o TK

Art. 39. 1. Trybunał umarza na posiedzeniu niejawnym postępowanie:

- 1) jeżeli wydanie orzeczenia jest zbędne lub niedopuszczalne,
- 2) na skutek cofnięcia wniosku, pytania prawnego albo skargi konstytucyjnej,
- 3) jeżeli akt normatywny w zakwestionowanym zakresie utracił moc obowiązującą przed wydaniem orzeczenia przez Trybunał.

2. Jeżeli okoliczności, o których mowa w ust. 1, ujawnią się na rozprawie, Trybunał wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania.

3. Przepisu ust. 1 pkt 3 nie stosuje się, jeżeli wydanie orzeczenia o akcie normatywnym, który utracił moc obowiązującą przed wydaniem orzeczenia, jest konieczne dla ochrony konstytucyjnych wolności i praw.